

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Yeri'at Shelomoh ...

Pappenheimer, Salomon Seligmann

המלש, מיהנפפ

Dyhernfurth, [5]571 [1810/11]

הכ העירי

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8834

יריעות שלמה חלק ג יריעה כה

הענינים והאזנינים ונקבי החטם הכל נחמק ונעשה
הראש גולם בלי צורה אך בל' התלמוד שמוש מחק ג"כ
ללשון מחה כמו המוחק ע"מ לכתוב מוחק את
התגילה דהיינו תגילת סוטה שבל' הכתוב אשר ומטה
אל מי המרים (במדבר ה' כ"ג) :

יריעה כה

המית . הרג . רצח . קמול . הכאת הדבר
אל הקצה
האחרון של חולשה שאין סולמה למטה ממנה הוא התכוון
הכללי באלה החלות (טלדט' מאכן) והמטון הפרטי
כ"כ"א מהם . פעל המית פעל גזור מן השם
שהשם מות . והונח על אותו המעמד שימצא הכ"ס
א"ע בתכלית החולשה בטול כל תנועה חיונית
המציאות בזה המעמד יקרא מת (טלד) והשם המופשט
מות בוא"ו נעשה ולי אין משפט מות . רק את המות
הזה . והמקור אחרי מות אברהם . ושם מת ג"כ
לפנימים פעל אם פעל עבר כמו מתה עלי רחל , או
פעל עתיד כמו הכך מת . על האשה , ועוד את אביו
ומה . והם פעל בינוני בלאת נעשה כי מפת (בראשית
ל"ה י"ח) . אבל כל שאר מת הוא שם הפאר למי
שנמצא במעמד החולשה האחרונה כמו ויקם אברהם
מעל פני מתו . ונקבר את מתך . אשר אין שם
מת . אל נא תתי כמת . את מררים מת על
שפת הים . מזה השם בא פעל המית היינו עשית
הכ"ס מת (גטעדטעט) כענין לא טעולל . לא תלחם
לחם . וגם על דבר שאין בו ר"ח נוסל לשון מיתת
כמו ובעפר ימות גושן (איוב י"ד ח') כל בטול כח
הנמיחה מן המות זה מיתתו :

ודע ! לשון מיתת הנאתר בכ"מ אינו רק בנחמת
הצת חשינו הגשמיים . כשאין לנו מרגישים עוד
שום תנועה כדבר אז לנו שופטים עליו שהוא מת
דהיינו שנחבטל ממתו כח החיוני אע"פ שאפשר שהכח
הזה עדיין קיים והדבר עודנו חי אלא שלפי שאין לנו
עדות על קיומו מומה שא"א לנו להשיג את מציאות הכח
ההוא בזולת הצבת איכותו שהיא התנועה (עיון בהקדמת
זה החבור) וכשנחלקה התנועה לנו שופטים גם על
הפסד הכח הזה בעצמו . אבל מי לא ידע שמקור
העדר עדות וסימניו של דבר לא יחייב העדר הדבר
עצמו . כי התנועה אינה רק סימן של הכח החיוני

לא הכח החיוני עצמו . כי הכח החיוני (לעצמו
פרינציפ) אין לנו יודעים כלל מה הוא ואיפה הוא ואך
אפשר לנו א"כ לדעת שנחבטל ונעדר . אלא שכל זמן
שאנו מרגישים אין תנועה לנו יודעי' בברור שהוא
קיים . אבל באופן השליטה כשאין לנו מרגישים עוד
אין תנועה עדיין הדבר בספק אם זה הכח עדיין קיים
או לא . והרי הוא אומר (איוב י"ד ח') ובעפר ימות
גושן מריח מים יפריח שהמכוון במלת ימות אינו רק
לפי הרגשת חושינו שאנו מוצאים סימנים שנחבטל בו
עבר כח למיחתו ואפ"ה משפטנו שקר שהרי מריח מים
יפריח עוד וסוף הרואים שבה למיחתו לא נחבטל עדיין
לגמרי רק שנחבטל ב"כ עד שאינו יכול להתגלות
בנמיחה זולת ע"י מים הנותנין בו כח לפרוח עוד .
וכזה הענין אנו צריכים להחיות טובה לטבע האנושית
שמסרה לנו סימנים מובהקים במיתת האדם שעל
פיהם אנו יכולים לסמוך עכ"פ לקבור את המת מיד
שנכנסו עליו הסימנים האלה , והם , בטול התנועה
והנשימה . פתיחת הפה . עצום העינים ומראיהם
כזכוכית , ומראה וצבע הפנים ואשר האיברים שנהפך
לבן וכיוצא בזה . שהם נכנסים על אדם המת מיד
אחר גסיסתו והם סימני מיתת השווים בכל אדם .
בכל זמן . ובכל מקום . שאע"פ שעם כל אלה
הסימנים עדיין הדבר בספק אם בלאת נחבטל הכח
החיוני לגמרי או לא בזה שהסימנים האלה אינם רק
איכות הכח החיוני לא הכח עצמו ובטול האיכות לא
יחייב בטול העצם . מ"מ אין לנו אחרת לך שאין
אנו מלאכי עליון כ"א בני אדם ואין לנו לסמוך בהצגת
חשינו הגשמיים כ"א על מה שאנו בכל נפש בכל זמן
ובכל מקום . ואילו היינו דו"כ להמתין עוד על
סימנים אחרים המסמכים במת אחר הסימני הראשונים .
בגון רקבון הכשר ומראה ירוקה וכיוצא בזה או להסקות
את המת ימים מספר כדי לעמוד עוד יותר על ברור
המיתת לפי הכלל שבידנו שכל מה דאפשר לברורי
מבררין . זה ה' טוב אלו ה' מספיק להוציא אותנו
מידי כל ספק אם הכח החיוני בעצמו עדיין קיים או
לא . אבל אחר שידענו ידיעה גמורה שלא נגיע לעולם
אל ברור אמתה זה הענין בברור גמור מה יועיל לנו
טוב חוספת סימנים על סימנים וחוספת ימים על
ימים אם לא אחד בהם אף לא כולם יחד מעידים
עדות גמורה שהכח החיוני כבר אכד וכלה לגמרי
וסמך לנו בספק אם אין לנו קובצין איש שיש בו כח
חיוני

חיוני עדיין אחר שאין לנו מכירין כלל עצמיות זה הכח ואין לנו יודעים כלל סבה קיומו עד שיהי' יכולים לדעת סבת העדרו . הא למה זה דומה לראובן שהבט את שמעון לבגס לו אלף וזו שהלוח לו בר"ח ניסן בחצי היום . ובאו עדים והעידו שראו שראובן הלוח בר"ח ניסן בחצות היום אלף וזו לאיש אחד אבל את האיש הלוח אינם מכירין . שוב באו עדים והעידו שראו שראובן הלוח לבגס אלף וזו בר"ח ניסן בחצות היום והי' האיש ההוא לבגס בגדי שמעון הנטען ושוב באו עדים והעידו שראו בר"ח ניסן בחצי היום ראובן הלוח לאיש א' אלף וזו שהי' לבגס בגדים בגדי שמעון הנטען וגם הי' חגיג ברבלו אחד כשמעון הזה שחגיג ברבלו א' אלף לפי שלא ראו אותו בפניו כ"א מחוריו אינם יודעים ברור גמור אם אותו האיש הי' שמעון או לא . הנה עם כל העדויות הללו אע"פ שכל אחד מוסיף על חבירו בדאיות עכ"ז כל זמן שאין כאן עדים המכירים את הלוח בופו נשאר הדין לעולם בספק ההוא בעצמו שנסתפק בו בתחלה אם אותו האיש שראובן תוכנו הי' אותו האיש שהעידו עליו העדים והספק ההוא שהדין נסתפק בו בתחלה אם שמעון חייב כלום לראובן עדיין הוא נסתפקו כמו שהיה .

כך הענין בעדות סימני המיתה שאפי' ע"י אלף סימנים שכל א' מוסיף על חבירו אין לנו באים לעולם לידיעה ברורה שנפסד וכלה הכח החיוני ההוא שאין לנו מכירים אותו כלל . ומה יש לנו לעשות א"כ בכאלה הענינים שא"ל לעמוד על בירורן אם לא שנסמוך על מה שהכל האנושי הפשוט מגיד לנו והוא שנסמוך בכל אלה הענינים על מה שהוא ככל האדם בכל זמן ובכל מקום והם הם סימני המיתה שאנחנו עם בני ישראל כומכים עליהם . הגע בעצמך . אם באו עדים והעידו שאיש פלוגי שר וחשוב קלל את אלהי' ומלך והבטנו אותו לדין והודה בעצמו שאזק הדברים . הנה לנו הורגים אותו בני ספק וכאן אין לנו על מה לסמוך כ"א על חוש השמע בלבד ששמענו הגדת העדים ששמעו הקללה ושמענו הודאת פיו של המקלל . מכש"כ וק"ו שיש לנו לסמוך על סימני המיתה שהרבה חושים מעידים הראיה המשוש והשמיעה והריח . ומה לנו לעשות עוד אם גם ברבו סימנים ושהיה מרובה אין לנו יולאין מידי ספק . מנורף לזה שע"י שהיה המה זמן מרובה קרוב הדבר שימשך מזה הפסד גדול בצריאות בני אדם העוסקים בו . וכבר הרמב"ם הדבור

על זה הענין יתקן במקומות אחרים מה שאין כאן מקומו . ונחזור אל הבאור ונאמר שלשון מה נוסף על כל מיני מיתה בין טבעיות שהגיע זמן הדבר למות בטבעו כמו וימת זקן ושבע , אם כמות כל האדם ימותו אלה . ובין בלתי טבעיות כמו מות יומת המכה . והמית איש או אשה . כל שצא במעמד העדר התנועה החיונית בין בטבע בין שלא בטבע נקרא מת :

והגדת הרג , בפרטות על המיתה הכלתי טבעיות כשלא הגיע הזמן עדיין לשימות הדבר מצד הטבע אלא שיעשה בו מעשה שיע"כ בא לכלל מיתה יקרא עשית זה המעשה הרב (אומברייגן) ועדיין יש במשמעות לשון הריגה הן הריגה כדת וכמשפט כשהי' באיש חטא משפט מות והומת אע"פ שמצד טבעו עדיין לא הגיע זמנו למות כמו כי הרג תהרגנו והרגת את האשה ואת הבהמה תהרגו (הינריכטן) . והן הריגה שלא כדת כגון ויקס אל הכל אחיו ויהרגו . ועשה לנו ונהרגו . כי באפס הרגו איש (אומברייגט) .

והוהגת פער רצח . בפרטות על הריגה אשר לא כדת (מארדן) כמו , לא תרצח , אשר ירצח את רעהו . ורצחו נפש . מות יומת המכה רוצח הוא . ומשום כך לא יסול לשון רציחה כ"א צבני אדם שהם בריות שיש להם דין ומשפט ולא על שאר ב"ח שאינם בעלי חוק ומשפט וכשהרג בהמת חבירו שלא כדת לא יצדק עליו לומר שרצח את הבהמה ושיהי' נקרא רוצח עי"כ אך שייך עליו שהרג את הבהמה וחייב לשלמה כדון מוזיק תמון חבירו שהתשלומין מגיעים לאדם הנזק שהוא בעל דין ומשפט לא לבהמה . ואם הייתה הבהמה שלו פטור בלא כלום אלא שמשום צער ב"ח . אסור להרגם או לצערם אם לא פשעו כלום ואדרבה ראוי לרחם עליהם כמדת הקב"ה שמרחם עליהם כמ"ש ורחמיו על כל מעשיו ואפי' דבר שאין בו רוח חיים אסור לשחוקו ללא הועיל כמ"ש לא תשחית את עצה (דבריו' כ' י"ט) , וכן על הבהמה ההורגת את האדם לא יסול לשון רציחה לומר שהבהמה רצחה את האדם כי היא בהמה בהמה לה אין לה דעת וחכונה והשכל לא ידעה כללו של דבר . לשון מיתה כולל כל אופני מיתה בין טבעית בין שאינה טבעית בין כמשפט בין שלא כמשפט . והריגה אינו סובל כ"א מיתה בלתי טבעית וכולל בין שהיא כדת או שלא כדת .

יריעות שלמה חלק ג יריעה כה

וריעה איש סובל רק חיתה בלתי טבעית ושלא כדת .
אלא שלענין עונש אינו נענש כ"א שהרג בן קיימת
לאסוקי כשהרג את הסרפה אע"פ שקורב את
חיתו גם עשה שלא כדין אינו נדון בדין
רוצה :

ומלת קטל . אין הנחתה על הריגה גמורה כ"א

על הריגה במקרה דהיינו הכאת
מכת מות שלא יראה הגשמה ע"י ההכאה אבל הוא
קרוב למות מחמת ההכאה ונשחט כ"כ עד שאין לו
חיומה בפני מכהו מין זאת ההשחמה של ב"ח ע"י
הכאה נקרא בל' העברי קטל (קאפוט מאכן . נידר
מעלעטן) והראיה על זה הפירוש ממה שאמר אם
הקטל אלוה רשע (תלים קל"ט י"ט) ואלו ה' קטל
הריגה ממש היטה תפלתו זאת כותרת למה שהתפלל
למעלה אל תהרגם פן ישכחו עמי (שם כ"ט י"ב) אלא
וודאי שאין קטל הריגה גמורה רק השחמה מדובה
והורדה לארץ ע"י הכאה עצומה והוא נענשו מה
שהתפלל חמלה אל תהרגם ממש אך הניעמו בחילך
והורידמו (שם שס) . וכן ממה שאמר וחתו גבורך
חיתן למשן יכרת איש מהר עשו מקטל (עובדי' א' ט')
אלו ה' קטל הריגה ממש לא ה' שייך לומר על גבורי
תלחמה שהם חמים ויראים מן ההריגה שהלא על זה
באים אם להרוג או ליהרג והוא כבוד הגבור כי ימות
במלחמה אולם אם קטל רק השחמה והשפלה ממכת
הרב והו לבד שאין הגבור יכול לסבול וחת ומחירא
חתנו כשהי' מוטל לארץ מה ולא חת ולראות א"ע
במשמד גרוע כזה ויותר ה' נוח לו למות . ומלת
הקטל שם המופשט ע"מ כבוד עון (דאש גמעלל) או
האר הפעל ע"מ עול ואון (דאש מעלעטן) . וכן הן
יקטלני לא איהל (איוב י"ג ט"ו) אם מלת לו בוי"ו
כפי פרושו . כי הנכ ה' איוב ידע שאין הקב"ה הפך
להמיתו רק ליסרו ולהכותו הכות ופגוע שאילו ה'
חפץ להמיתו מי מוחה בידו . לזה אמר ממה אירא
שלא אוכיח דרכי על פניו אם בשביל שלא יקטלני
ויורידני עוד יותר הלא לזה אני מיחל וממתין כענין
וייחל עוד שבעת ימים לשון המהנה . ומלת לו שב
על פעל ההכאה לא על הקב"ה ור"ל לו על פעל ההכאה
וההורדה אני מיחל וממתין כי ידעתי שבוודאי עתיד
לבוא ומרגומו (דאש ערווארטע אך יא) ונמ"ש ידעתי
כי לא תנקי (שם ט' כ"ח) וא"כ אינו מססיד כלום
במחמתי . ואם מלת לא באל"ף יא' ק' פירושו .

הן יקטלני , מלת יקטלני מעל בינוני כמו או יסד
משה לו ידבר יהושע . ור"ל הן יורידני ניסורין
במכלית הירודה עד שלא איהל ומקוה עוד לחזור
ולחיות ומה יועיל לו א"כ מוכחתי או יפסיד
אך אפ"ה אוכיח דרכי א פניו לאקרורי דעתא שאתקחם
עכ"פ במקנת כשאלע שיראה דברי כנים ואתמים
ויהי' גם זה לי לטועה כי לא לפניו חנף יבוא (שם
י"ג ט"ו) והוא מקבל האמת ממי שאמר . וכן לאור
יקום רוצה יקטל פני ואציון (שם כ"ד י"ד) העני
ואציון הגזברים כאן הם הגומרים הסובבים בעיר
להשגיח על שמירת העיר מגנבה ודליקה ושאר נזקים
וכשהרוצה רוצה לגנוב כלילה הבאה הוא משכים בבקר
שלכיה לאור היום בשעת שהשומרים כבר חלוטי כה
מחמת שלא ראו שניה בעיניהם כל הלילה ומכה אותם
הכות ופגוע עד שיחלש כחם לשמור עוד כלילה הבאה
ורוח לו לגנוב ככל אות נספו וכענין שאמר (שם כ"ד
ד') יטו אציונים מדרך דהיינו שחסלקים אותם מן
הדרך כדי שיקל עליהם גזלת ימים ואלמנה ואין
מחריר . לפיכך אמר יקטל לא ירצה שאינו מושש
לשימותו כ"א לשיחלשו ע"י הכאה רבה וכל כוחם
להסטינו בנעשה גנבתו :

ומלת קטל מורכבת מן קט . בל . קט לשון

כריחה והשפלה כמו אשר יקוט
כסלו . וטל ענין השלכה והורדה גמורה כמו והטלתי
אתכם הוטלו הוא ורשו (ירמי' ט"ו וכ"ב) כי יכול
לא יוטל (תלים ל"ו כ"ד) וזהו ענין קטל דהיינו נקיטה
והטלה (נידר שטירצן) . אך בל' ארמי קטל לשון
הריגה ממש כמו גברא קטילא קטל מה לי קטליה
כולי' מה לי קטליה סגא ולשון סורה לאור ולשון
מכמים לאור :

יריעה כו

סקל . רגם . השלכת אבנים הרבה על בעל חיים
כדי להמיתו הוא הענין הכולל
באלה המלות לפי ההוראה השניה והוא רוב שמושי אלה
המלות במקרא כמו וסקלתו באבנים ומת . ורגמו
אחו כל העדה (שטייגן) אבל לפי הכתוב הראשונה
יש הפרש ביניהם . כי פעל סקל הנחתו הראשונה על
טירת השדות . כרמים ודרכים מן האבנים המטורים
בהם המפסידים את היריעה ומעבדים את עובדי
הדרכים